

Vzgoja za moralnost in vrednote

✍ David Carr

Brez premisleka bi lahko dejali, da učinkovita moralna vzgoja pomeni preprosto to, da dosežemo, da se otroci ali mladi vedejo na družbeno sprejemljiv način, ali celo to, da "naredijo, kot smo jim ukazali". Vendar pa to, da naredimo, kot so nam ukazali (predvsem zaradi strahu pred kaznovanjem), ni niti potrebno niti dovolj za moralno ravnanje.

Foto: arhiv Vzgoja

Pogosto je lahko moralno, da ne naredimo tistega, kar so nam ukazali, in morda v nobenem primeru ni moralno, da zgolj naredimo, kot so nam ukazali. V tem pogledu je bila večina moralnih filozofov v preteklosti mnjenja, da je moralno ravnanje neka vrsta *razumskega delovanja*: je namreč dejanje, ki ga storimo na podlagi dobrih moralnih *razlogov* (čeprav se niso vsi strinjali glede tega, kako naj bi bili ti razlogi utemeljeni).

Najvplivnejša predstavница moralne vzgoje sodobnega časa – kognitivna razvojna teorija ameriškega psihologa Lawrencea Kohlberga – sledi Kantu in Piagetu s tem, da predpostavlja, da je moralna rast postopen razvoj razumskih zmožnosti za načelen moralni premislek in odločanje. Vendar pa je ena od težav pri pretiranem osredotočanju na razvoj moralnega razmišljanja, da le-to zanemarja temelj moralnega ravnanja ob *želji* ali v *afektu*. Človek lahko razumsko pride do pravih moralnih zaključkov, pa vendar še vedno nekaj naredi narobe, ker so njegove želje v nasprotju z razumskim premislekom. Zato zagovorniki ameriške 'vzgoje osebnosti' (kot npr.

Thomas Lickona) poudarjajo pomen moralnega treninga osebnosti (da bi premagali napačne želje), 'etiki nege' (kot npr. Nel Noddings) pa zagovarjajo moralnovzgojni primat pravega vpliva (moralno usmerjene želje).

Sodobni moralni filozofi pa so oživili tudi *Aristotelovo* pojmovanje etike, osredotočeno na nabor vrlin ali osebnostnih značilnosti, kot so poštenost, samokontrola, pogum in pravičnost. Vse te vrednote vključujejo: prvič, pridobljeno nagnjenje k dobremu ravnanju; drugič, pravilno urejena moralna čustva ali občutke; tretjič, sposobnost za moralni razmislek, ki ga Aristotel imenuje *phronesis* ali zdrava pamet. Medtem ko temeljni moralni čut in ravnanje vzgajamo z zgodnjo vajo in zgledom, učinkovita moralna presoja in zdrav premislek prideta nekoliko kasneje, z nabiranjem ustreznih življenjskih izkušenj. Trije sodobni etiki po Aristotelu – David Carr, Randall Curren in Kristjan Kristjansson – sodelujemo v pred kratkim ustanovljenem *Jubilejnem centru za preučevanje osebnosti in vrednot* (Jubilee Centre for the Study of Character and Values) na Univerzi v Birminghamu (VB), kjer razvi-

jamo in promoviramo model moralne osebnostne vzgoje, ki v splošnem izhaja iz Aristotelove tradicije etičnih vrlin.

Medtem ko je celoten obseg dela v Centru (v zvezi z moralno vzgojo v šoli, etiko različnih poklicev in posameznimi vrednotami, kot sta hvaležnost in iskrenost) preobsežen, da bi ga lahko na tem mestu predstavili, je vredno poudariti eno smer razvoja. Pod Aristotelovim vplivom priznani sodobni etik Alasdair MacIntyre trdi, da so velike pripovedke in zgodbe človeške kulture – od grških tragedij do sodobnega leposlovja – posebej primerne, da pripomorejo k moralnemu razumevanju in vpogledu. V tem duhu je Center pred kratkim razvil visokoinovativen projekt, ki temelji na šolskem delu in izrecno zagovarja uporabo kulturno pomembnih zgodb – od Thomasa Maloryja, Alfreda Lorda Tennysona, Shakespeara, Cervantesa (Don Kihot) in ostalih – ki naj bi pripomogle k moralnemu razvoju učencev v nižjih razredih britanskih šol. Projekt je bil do sedaj zelo uspešen in priljubljen tako pri učiteljih kot pri učencih ter je predviden za nadaljnje raziskave, razvoj in promocijo v večjem obsegu. ■